

9 juli 1918

Uit de Vlaamse Beweging.

De "proclamatie" aan het Duitse volk.

Van onze medewerker.

Dat het activisme zulk een snelle vaart zou nemen had wel niemand vermoed, en de meeste activisten – ze zijn niet allen steltenlopers – zullen er hun hart wel bij vasthouden. Daar hebben nu de meest ongeduldigen onder de flaminganten, die zich lieten groeperen tot de Raad van Vlaanderen, noch min noch meer dan een proclamatie gericht tot het Duitse volk, tegen wiens bedreiging hun eigen volk weerstaat met de wrok in het hart en de weerbare mannen van hun volk strijden met de wapens in de vuist. Een proclamatie werd de 23^e juni 1918 door het Wolff-bureau over de wereld verspreid. Ze stellen het voor alsof de overwinning van Duitsland nabij is, en vinden daarin waarschijnlijk een oorzaak om duidelijker te spreken. Ze beamen de Duitse opvatting alsof het Duitse leger slechts uit noodweer de Belgische bodem – neen, de "bodem van ons land" – betreden heeft, en beweren nu in te zien, dat niet het Duitse rijk hun ware vijand is, doch wel de Belgische regering. Met deze regering hebben ze voorgoed gebroken. Ze willen een zelfstandig Vlaanderen oprichten, en rekenen daartoe op de noodzakelijke hulp van Duitsland; want "stamgemeenschap, geschiedenis en zelfbehoud wijzen Duitsland en Vlaanderen naar hetzelfde doel: een vrij, zelfstandig Vlaanderen".

Waarheidshalve moet ik erbij voegen, dat de leden van de Raad van Vlaanderen niet aldus geheel in eigen naam spreken. Ze hebben het eigenlijk steeds over "de Vlamingen", naar de eigenaardige gewoonten van dat bijzonder soort "Vlaamse leiders", die met de beste bedoelingen bezielde doch beneveld door de volgzame

bewondering van hun eigen kringetje, van de Vlaamse zaak hun zaak maken, en bij het verpolitieken der Vlaamse Beweging hun belang en inzicht gaan beschouwen als een belang en het inzicht van "de" Vlamingen.

Het ontbreekt velen, die willen optreden als "leiders" van het Vlaamse volk, aan het voor leiders zo onontbeerlijke begrip van verhoudingen. Hier missen wij het opnieuw. Er wordt een proclamatie uitgevaardigd van het ene volk tot het andere, en... van wie gaat ze uit? Van de leden van de raad, schijnbaar gekozen bij toejuichingen in enkele meetings van partijgenoten. Welk is het gezag van deze raad? Welk is zelfs de macht, die de Duitsers eraan durven verlenen? Beschikt deze raad over enige wetgevende en uitvoerende macht? En welk is zijn innerlijk gezag, zijn prestige bij het eigen volk, zijn prestige naar buiten?

De innerlijke betekenis van deze proclamatie wordt nog verminderd door het feit, dat ze niet de mening weergeeft van de meerderheid der activisten. Want de gematigde activisten – en die zijn het talrijkst – zijn niet vertegenwoordigd in de raad en er zijn zelfs professoren van de nieuwe Vlaamse universiteit, die weigerden er zitting in te nemen. Ik vertel geen geheim als ik zeg, dat zelfs onder de leden van de raad grote oppositie is ontstaan tegen het streven om maar zo dadelijk de activistische politiek mee te laten gaan met die van de Duitse regering. De onenigheid daaromtrent heeft men niet besloten kunnen houden binnen de muren der vergaderzaal. Als dan tenslotte de meerderheid van de raad toch mee wilde, dan is ze geweest om overwegingen, die bij haar uitgingen van de beste bedoelingen voor het behoud van wat reeds verwezenlijkt was inzake de vervlaamsing in Vlaanderen – althans van de uiterlijke staatsmachine: wat men tot stand had gebracht, wilde men onder de bescherming stellen van de machtige nabuur, die er belang bij heeft.

Het moet erkend worden, dat zij, die de draden in handen hadden gekregen om de flaminganten over te halen tot aanleuning bij Duitsland, op beleidvolle wijze hebben gemanoeuvreed. De flamingantische voormannen, die de godsvrede volstrekt wilden onderhouden, en die in het bezette gebied verblijven, konden zij links laten liggen: het zou de bezettende macht het zwijgen wel opleggen. Het paar leiders, die buiten het bereik der Duitsers leefden in het buitenland en hun vrije woord gebruikten om van hun afhankelijkheid aan België te getuigen, trachtte men te prikkelen door hun het verlies van hun populariteit in het vooruitzicht te stellen, om hen te brengen tot een voorzichtige gematigdheid in het optreden tegen hun activistische vrienden en tot een scherpere oppositie tegen de Belgische regering. Bij de meerderheid der activisten zelf moest men angstvallig verhoeden, dat het vermoeden opkwam, alsof zij naar de machtssfeer van het Duitse rijk gestuwd werden. De Duitse overheid heeft dit uitstekend begrepen en dan ook een betrekkelijk grote vrijheid van meningsuiting verleend aan de onderscheiden richtingen van de nieuwe Vlaamse actie.

Men wist wel, dat het activistisch leven zijn gang zou gaan, en dat de activisten, eenmaal in opstand gebracht tegen hun regering, veiligheid voor zichzelf en hun scheppingen zouden zoeken in de bescherming van het machtige Duitsland. Men heeft er zich terecht van overtuigd, dat enkele drijvers, die tegen de verfransende invloed, uitgaande van de leidende standen in Vlaanderen zelf, alleen redding verwachten van een aansluiting, in welke vorm ook, bij het grote Germaanse rijk, wel het hoge woord zouden verkrijgen.

En zo is dan, in naam van al de Vlamingen, onverholven gevraagd om aansluiting van Vlaanderen bij de Duitse macht. De annexionisten in Duitsland kunnen tevreden zijn. De welgemeende activisten zullen eenmaal verwonderde ogen opzetten, als zij, bekomen van hun roes

van realpolitik, zullen komen te staan voor de werkelijkheid, waartoe hun roekeloze daden aanleiding zullen gegeven hebben.

Laten wij niet langer de betekenis van de proclamatie onderzoeken, maar van een louter activistisch standpunt uit, er de gevolgen van bezien.

De activisten handelen nu buiten het Vlaamse volk om, en hopen nog steeds het te winnen, nu zij beschikken over de staatsambten en de staatsmacht: het volk, zeggen zij een aloude politicus na, is als water, dat de vorm aanneemt van het vat, waarin men het giet. Ze begoochelen nu zichzelf binnen hun kring en worden niet gewaar wat haast allen, die met de mensen van België in aanraking komen, allerduidelijkst zien: dat tijdens de bezetting ook onder de Vlamingen van alle rang en stand de haat tegen alles wat Duits is en met Duitse macht in verband staat de dominerende drift is geworden en nog lang na de oorlog de drijfveer van het politieke leven in België zal zijn.

Al mooi, dat de activisten zich beroepen op de leuze der entente voor de bevrijding der kleine nationaliteiten, om het te brengen tot politieke zelfstandigheid van Vlaanderen. Maar gesteld nu, dat men deze groep Vlamingen hun zin geeft, wat zal dan de houding zijn van het Vlaamse volk en van de Franssprekenden in dit zelfstandig Vlaanderen, die – wat men er ook over mag zeggen – de werkelijke politieke leiders en de onmisbare economische bestuurders zijn van het leven in Vlaanderen? Als Vlaanderen zo innig met het Duitse belang verbonden werd, zou hun tegenstand wel geweldig zijn. Ze zijn de minderheid, jawel; maar ze zouden het volk achter zich hebben en over de ruimste invloed, binnen het land en naar buiten, kunnen beschikken. En ook al bleven zij de minderheid, ze zouden, voortgaande op wat flaminganten deden, op hun beurt aanspraak kunnen maken op het zelfbestemmingrecht. Het zou tot een

verbroekeling worden van de Vlaamse volkskracht, en dit wensen de zuivere flaminganten onder de activisten toch niet te veroorzaken?

Hun roekeloze daad maakt de werkelijke verwezenlijking van een droom van een zelfstandig Vlaanderen onmogelijk, niet alleen omdat ze hun eigen volk van zich vervreemden, doch ook, omdat ze de argwaan opwekken van de bondgenoten der entente. Want, tenzij de activisten hun hoop uitsluitend gesteld hebben op de overweldigende overwinning der Duitse wapens, zouden zij, tot het stichten van de door hen ontworpen Vlaamse staatkundige gemeenschap, af te rekenen hebben met de erkenning van de andere mogendheden. En hoe is het toch mogelijk, dat ze zo weinig politiek inzicht hebben om niet te merken, dat, nu ze op zo krasse wijze het Vlaamse belang verbinden met het Duitse, ook de mogendheden der entente niet de geringste neiging zouden voelen om, bij een eventuele internationale regeling van de Vlaamse kwestie, het Duitse belang in België te bevorderen?

De activisten zetten hun eigen politiek schaakmat. Tenzij, nogmaals, zij uitsluitend vertrouwen op een overmachtige overwinning van de Duitsers.

10 juli 1918

Het Centrale Vlaamse Persbureau vestigt, ter weerlegging van de bewering als zou de jongste proclamatie van de Raad van Vlaanderen de annexatie bij Duitsland vragen, de aandacht op een artikel van het anti-annexionistische, liberale Leipziger Tageblatt over de Vlaamse zelfstandigheid, waarin gezegd wordt:

De Raad van Vlaanderen heeft de Duitse gouverneur-generaal een proclamatie overhandigd, waarin de stellige wens uitgesproken wordt, dat Vlaanderen zelfstandig zou worden, en de bede tot

Duitsland wordt gericht hiertoe te helpen. Het is aan te bevelen dit stuk opmerkzaam te lezen. Op het eerste gezicht zou men kunnen menen, dat het van dezelfde aard is als de verzoekschriften om aansluiting bij Duitsland of om personele unie met het rijk of een bondsstaat, die meermaals uit het oosten te Berlijn beland zijn; onder die indruk zou men kunnen gaan denken, dat het document op bestelling werd klaargemaakt of althans met beslissende medewerking van Duitse middelen tot stand kwam. Zulks schijnt echter slechts in begrensde mate het geval zijn, en alvast mag deze verklaring niet met bedoelde oostelijke aanbiedingen worden verwisseld.

In de Vlaamse verklaring staat vooreerst geen woord over een engere verbinding van het vrije Vlaanderen met het Duitse rijk.

Er wordt slechts gezegd, dat men op bijstand van Duitsland en op de sterke wil en de klare toekomstzin van het rijk hoopt. Deze zal echter, zo menen de Vlamingen, alleen daardoor blijken, doordat Duitsland inziet, in hoever de zelfstandigheid van Vlaanderen, als dusdanig reeds een echte waarborg voor het rijk betekent. Er wordt betoogd, dat wij in onze eigen belangen zouden handelen, met deze bevrijding te steunen. Met haar voleindiging zou, naar wij er verder uit opmaken, de wederzijdse rekening vereffend zijn en zouden wij dus geen verdere vorderingen voor ons hulpbetoon in te brengen hebben. Daarom moet men er ten stelligste voor waarschuwen, dat in die oproep iets meer zou gelezen worden.

Weliswaar wordt door de Vlamingen hun stamverwantschap met ons onderstreept, doch in samenhang met hun verlangen om hulp. Ze herinneren eraan, dat ook de kanselier van het Duitse Rijk in een plechtige verklaring een jaar geleden aan het Vlaamse broedervolk Duitslands sterke en blijvende bescherming, ook na het sluiten van de vrede, beloofd heeft; doch dit is een aanmaning. Voor het overige

wordt er door hen de verzekering gegeven dat ze van het begin af aan vertrouwen in ons hebben gesteld, dat het hen duidelijk is geworden dat het Duitse leger slechts in noodweer hun bodem als vijand heeft betreden en dat niet het Duitse rijk, doch wel de Belgische regering hun "werkelijke vijand" is; door hen wordt ook erkend, dat het Duitse beheer, in weerwil van de moeilijke verhoudingen reeds een aantal Vlaamse verlangens ten uitvoer bracht. In dit alles kan men intussen geen bovenmatige hartelijkheid vinden. Dat het Duitse volk zich onweerstaanbaar tot ons zou aangetrokken voelen, daarvan staat in de proclamatie geen woord. Het ligt immers voor de hand, dat men bij de Vlamingen een plots ontwaakte en ten laatste weinig waarschijnlijke sympathie voor ons zou willen zoeken, waarvan voorheen niet veel te merken is geweest.

Nu we echter in onze eigen belangen welwillend staan tegenover hun streven naar zelfstandigheid, is het niet moeilijk zich een bestaande stamverwantschap te herinneren en er zich op te beroepen. Het manifest bevat geen mooie frasen, die men zou dienen te mistrouwen. Aan het stuk wordt dan ook geen onrecht gedaan indien men Duitse lezers tegen misverstand wil behoeden. Door de Vlamingen wordt openlijk gezegd, dat hun voordeel er hen toe aanzet bij Duitsland om steun te vragen tegen het hen bedreigende België, Engeland, Frankrijk en Amerika, en dat ons welbegrepen voordeel ons er toe moet doen besluiten aan deze oproep gevolg te geven. Uit het beweeglijke en zeker uit een bewogen stemming ontstane schriftstuk ademt terzelfder tijd koel verstand en politieke berekeningsgeest.

15 juli 1918

Uit de Vlaamse Beweging.

De internationalisering van de Vlaamse kwestie.

Van de proclamatie van de Raad van Vlaanderen tot het Duitse volk hebben Belgische bladen een voorstelling gegeven, die eens te meer aantoonde hoe weinig men in vele Belgische kringen afweet van de Vlaamse Beweging zoals ze reilt en zeilt: het gaat weer over de verraders, die zich, met handen en voeten gebonden, overleveren aan de Duitse kolos. Zijn deze bladen zich wel bewust van de povere kritiek, welke zij verwekken wanneer ze het doen voorkomen alsof er zoveel landverraders onder de Belgen zijn te vinden als er activisten zijn?

Wie de mentaliteit kent van de activisten – van de vooruitstrevende flaminganten van voor de oorlog – weet dat er geen twee onder hen leven, die hun land zouden willen drijven in de vangarmen van een annexatielustig Duitsland.

Alleen zijn er opportunisten onder hen, die wel degelijk rekenschap willen houden met de macht door Duitsland op de slagvelden ontwikkeld. Voor het geval dit land België mocht annexeren, willen zij liefst tijdig het Duitse volk omtrent hun verlangen inlichten ... Of dit een fiere houding mag heten, is een andere vraag, en nog een andere vraag is het of de Duitsers in dit geval wel zouden vragen wat Lafontaine aan zijn karpers liet vragen: "à quelle sauce voulez-vous être mangés?" Komt het niet tot een annexatie, dan hopen toch zeker de activisten door de machtige hulp van Duitsland te bekomen dat, bij het volkerenbestand, de zelfstandigheid van Vlaanderen definitief zou uitgeroepen worden.

Zulk een houding moet tenslotte leiden tot een aanleunen bij de Duitse macht, tot een vertrouwen op de Duitse kracht. Daarvan zijn de Jong-Vlamingen zich wel degelijk bewust en ze maken er geen geheim van: het is duidelijk op te maken uit hun proclamatie.

De Jong-Vlamingen trachtten véél van Duitsland te krijgen. Waarom zou men niet het uiterste beproeven en Duitsland verzoeken nu reeds een soevereine staat van Vlaanderen te helpen stichten, die het dan kon laten sanctioneren door de volkerenbijeekkomst?

Het antwoord van het officiële Duitsland – het heeft geen zin om op dat van het niet-officiële te wachten – was gauw klaar en het was afdoende genoeg. Het verscheen in de Kölnische Zeitung en Wolff seinde het de 26^e juni 1918 verder. Het werd door de gouverneur-generaal in België ambtelijk overhandigd aan de vertegenwoordigers van de Raad van Vlaanderen met de melding dat dit antwoord ook zijn mening weergaf.

De extremisten lijken bijster weinig in hun schik met dit antwoord. De door hen voorgestane volstrekt zelfstandige staat, zonder het minste verband met Wallonië, wordt erin opzij gezet. Men wil wel politieke scheiding tussen Vlaanderen en Wallonië, doch met een gemeenschappelijke wetgeving voor aangelegenheden, die, vooral in verband met de nauwe economische betrekkingen, een gemeenschappelijke regeling behoeven. Het antwoord verwijst hierbij naar het voorbeeld van Oostenrijk-Hongarije en zegt dat zulk een oplossing een voldoende "werkelijke waarborg" zou zijn in de zin als de rijkskanselier het bedoelde in zijn verklaring van 25 februari 1918, waarin hij ook mededeelde met de Belgische regering te willen onderhandelen – dus niet met Raad van Vlaanderen.

De Jong-Vlamingen kunnen voortaan een toontje lager zingen, en de meer bezadigde unionisten, activisten die aan het staatsverband België blijven hechten, triomferen tijdelijk – althans bij Duitsland.

Beide groeperingen echter zullen er zich ook blijven op beroemen de aandacht van de buitenwereld te hebben gevestigd op de Vlaamse Beweging. Ze zullen er trots op gaan de zekerheid te hebben

verkregen, dat de Vlaamse kwestie voor de volkeren zal komen en dat Duitsland er op zal staan, dat nauwkeurig omschreven bepalingen van het vredesverdrag de oplossing van deze kwestie zullen moeten waarborgen.

De Vlaamse zaak dus aanhangig voor de vredesconferentie! Een vooruitzicht waarin de activisten van alle slag zich verkneukelen. Terecht of ten onrechte? Het wil mij voorkomen dat de meerderheid der activisten haar bedenkingen niet ten volle heeft laten gaan tot de mogelijkheid dat het vraagstuk niet het minst in aanmerking genomen wordt op de conferentie. Het officiële België zou zijn weigering, om deze kwestie van binnenlandse aard te laten behandelen, kunnen steunen op de onverzettelijke reactie die tegen zulk een behandeling zou opgaan vanwege – geen activist of hij zal dit beamen – de overgrote meerderheid der bevolking in België, welke met zichzelf niet zal laten sjacheren. En aan deze weigering zal gaarne genoeg kracht bijgezegd worden door de Entente, die op de vredesconferentie ook wel een hartig woordje zal mee te spreken hebben, en het liefst alle Duitse invloed buiten België zal weren.

Bovendien zal de vredesconferentie al weinig geneigd zijn, om zich in te laten met de behandeling van de binnenlandse toestanden van een of ander land. Een regeling van de binnenlandse toestanden van buitenaf kan slechts gebeuren op gevaar af nieuwe oorzaken van oorlog te scheppen. En na een oorlog als deze zal een vredesconferentie zich wel hoeden voor zulk avontuur. Moest echter het vraagstuk toch ter tafel geraken, dan zou de bespreking al niet veel meer kunnen omvatten dan wat het programma van de Internationale Reunie, op 7 tot 10 april 1915, in Den Haag bijeengeroepen door de Nederlandse Anti-Oorlogsraad, bevat omtrent de kwestie der nationaliteiten: "De staten zullen aan de nationaliteiten; binnen hun grenzen bevat, de burgerlijke gelijkheid, de godsdienstige vrijheid en het vrije gebruik van hun taal

waarborgen." Omtrent geen van deze punten hebben de Vlamingen in België te klagen. Wel omtrent andere punten die van specifieke aard zijn: want er is een groot verschil tussen de vrijheid om zijn eigen taal te gebruiken en de achterstelling van die taal. Maar besprekingen daarover zal de vredesconferentie zeer zeker moeten overlaten aan de binnenlandse parlementen.

Over zulke bedenkingen moeten echter de activisten heen kijken. Ze hebben er van afgezien om de bevordering van de Vlaamse belangen te beschouwen als iets wat door een binnenlandse regeling kan en moet bereikt worden: het zou te lastig zijn en te lang duren. Men kan zulke dingen ook van buitenuit regelen, en het best kan zulke regeling uitgaan van een bijeenkomst, die, in naam van de strijdende volkeren, en in het belang van die volkeren, de grondslagen zal leggen van de toekomstige vrede. Als de vredesconferentie hetgeen de activisten tot stand brachten wil sanctioneren, dan zijn ze er bovenop. Anders blijft er van hun gebouw geen steen op de andere.

In deze zin gaat hun redenering. En het is nu hun parool, aan de wereld te zeggen: de hervorming van de Belgische toestanden, die wij invoeren en ter goedkeuring voorstellen, is uiterst bevorderlijk voor het evenwicht tussen de grote mogendheden, voor de algemene vrede dus; laat ze verder bestaan, neem ze in bescherming ... En verder doen de activisten hun best om de wereld – en in eerste plaats Duitsland – in te lichten over de Vlaamse Beweging, dit is dan vooral in hun geest: over de wantoestanden in België, om het medelijden en de medehulp van het buitenland af te smeken.

Ik betwijfel zeer of zulk een "voorlichten" van buitenlandse mogendheden het Vlaamse belang ooit kan ten goede komen.

Feitelijk komt het neer op het wekken van belangstelling voor wat er binnen in België gebeurt. Voor een kleine natie is zulke belangstelling meer dan gevaarlijk, meer als de belangstellenden dan ook belanghebbenden kunnen zijn. Bij platonische interesse kan het niet blijven. Elke gevraagde bemoeiing moet onvermijdelijk leiden tot tussenkomst, die niet anders kan betekenen dan inmenging van machtigen ten koste van de eigen zelfberechtiging. Heeft niet reeds het moord-en-brand-geschreeuw van sommige flaminganten aan ruime kringen in Duitsland de gelegenheid verschaft om de opsloringspolitiek bij het Duitse volk meer ingang te doen vinden? De Vlamingen, zeggen zij, lijden en worden verdrukt door hun regering; waarom zouden we niet tot hen gaan en hen hulp verlenen? Waarom zouden wij de zwakken niet onder onze voogdij nemen?

Al wie dergelijke "belangstelling" opwekt, schoffeert de vrijheid van zijn land.

En het zal nooit tot enige geldende verontschuldiging kunnen dienen voor de daden met ver dragende gevolgen die de activisten gesteld hebben, als ze later, in een vrij geworden België, zullen wijzen op de pogingen, in ongeveer gelijke zin langs andere zijden aangewend. Deze pogingen waren van heel wat onschuldiger aard.

Wat hebben in vergelijking met hun proclamatie de beide artikelen te beduiden, die professor Wilmotte schreef in het Journal des Débats van 4 februari 1918 en in het Revue des Nations Latines van april 1918 om te wijzen op de noodzakelijkheid van een tussenkomst van de grote mogendheden en speciaal van Frankrijk in de taalkwestie van België, zoals ze nu gesteld wordt.

Wat betekent ook tegenover hun openbaar opstellen van een parallel tussen de Vlaamse belangen en de belangen van het Duitse rijk de stille poging, die Frans van Cauwelaert binnen de diplomatieke

kamers aangewend heeft om de aandacht van Engeland te vestigen op de binnenlandse Belgische kwestie? Zijn memorandum, intussen gedeeltelijk verschenen, beperkt zich hoofdzakelijk tot een objectieve uiteenzetting van de Vlaamse Beweging, en de activisten moeten al heel nauwkeurig speuren om er, zoals Het Vlaamse Nieuws van 2 juli 1918 deed, over te kunnen zeggen: "Dat we hier beslist voor een internationalisering staan leert volgend zinnetje: dit (de verwezenlijking der Vlaamse eisen) is voor alles de plicht der Belgische regering. Doch de Engelse sympathieën kunnen eveneens een kostbare steun zijn."

Wat de activisten ook beweren, een feit blijft het, dat Frans van Cauwelaert in zijn blad ten overvloede wijst op het gevaar, de Vlaamse kwestie binnen de belangensfeer der vreemde mogendheden te brengen, en dat zijn memorandum aan de Engelse regering, hoewel het reeds een publiek geheim was toen wij er onlangs een zeer bescheiden woord over zegden zonder een naam te noemen, bedoeld was om binnenskamers te blijven, tenzij men later – moest toch de zaak voor de vredesconferentie komen – verplicht zou zijn, het voor de dag te halen om er de activisten mee te beschamen en hen te zeggen: gij waart het niet, die het zover bracht ...

Vrij België heeft naar aanleiding van de verjaardag van de Guldensporenslag, 11 juli 1302, een "11 juli-nummer" laten verschijnen, waarin J. Hoste Jr. een artikel geschreven heeft: Vlaams en vrij! Daarin zegt hij onder meer:

We willen geen bruggenhoofd worden van Duitsland, maar ook geen invloedssfeer van Frankrijk of van Engeland. We moeten er op bedacht zijn in het wereldverkeer zoveel mogelijk de voordelen van onze geografische ligging te bewaren; en zo de Belgische regeringen na 1830 de gevolgen van de inzinking van de Vlaamse volksgeest, van

de anti-Vlaamse reactie en van voor de meer zelfbewuste Vlamingen nadelige kiesstelsels, de zedelijke waarde van het Vlaamse volk schromelijk hebben verwaarloosd, dan toont het verleden slechts aan, dat we geen duurzame morele belangen, die de opleving zelf van de Vlaamse volkskracht bepalen, aan tijdelijke voordelen mogen opofferen.

Ook kunnen wij onmogelijk dulden, dat tegenstanders van onze Vlaamse volksrechten op onze eigen Vlaamse puinen zouden gaan staan om van daaruit de opstanding van de Vlaamse volksgeest te bestrijden en eenzijdige aansluitingen te verdedigen, terwijl die volksgeest een alzijdig vrije bodem nodig heeft, – het België, waarvan de geschonden neutraliteit zelf een waarborg moet blijven, dat de stoffelijke ellende – in zoverre die nog te vergoeden valt – door de overweldiger dient vergoed.

Maar evenmin als het er naar uitziet dat wij, Vlamingen, die noch door Filips II noch door Napoleon werden weggevaagd, tenslotte de slachtoffers zullen worden van het Duitse annexionisme of van welk imperialisme ook, evenmin moet de vrees bestaan, dat enige activistische vennoten van een aanleuning bij Duitsland, aan de tegenstanders van de Vlaamse gedachte de nodige wapens tot anti-Vlaamse reactie zouden kunnen leveren, welke, indien de Vlaamse kwestie niet volledig en onmiddellijk bij het herstel van de vrede wordt opgelost door bewindslieden, die op vier jaar oorlog minstens iets geleerd hebben, ons land in nieuwe beproevingen zou dompelen.

Wat aan velen ontsnapt is het stille werk der Vlaamsgezinde overtuiging, buiten alle leuzen om.

Komt die samengeperste overtuiging tot uiting, krijgt ze haar kans in het teken der nieuwe tijden, dan zou ook tot heil van het

gemeenschappelijk vaderland bewaarheid worden in zijn morele kracht de heerlijke droom, die onder het gewuif der leeuwenvlaggen, elk jaar ten overstaan van duizenden en duizenden door de zelfbewusten, de zaaiers, de durvers, verkondigd wordt:

Vlaams en vrij!

Vlaams in onze taal, in onze kunst, in ons openbaar leven.

Vrij in een grondwettelijk land met vrije instellingen onder leiding van onze vorst, wiens woorden na de fiere afwijzing van het Duitse ultimatum weerklink vonden in alle Vlaamse harten:

"Vlamingen, gedenk de Slag der Gulden Sporen!"

18 juli 1918

Het Duitse bestuur in bezet België heeft een tweetal besluiten genomen, betreffende het gebruik van de Nederlandse taal op de Vlaamse scholen. Het eerste bepaalt, dat van 1 september a.s. af op alle rijks-, gemeente- en door de overheid gesteunde lagere scholen in Vlaanderen de Nederlandse taal bij het onderwijs moet worden gebezigd. In bijzondere gevallen kan een andere taal worden toegelaten, terwijl voor een overgangstijdperk tot 1 september 1926 de Franse taal mag worden gebruikt.

Het tweede besluit bepaalt, dat op alle middelbare scholen en onderwijsinrichtingen, welke vallen onder de wetten van 10 juni 1850 en 15 juni 1887 benevens de afdelingen daarvan, het onderwijs in alle vakken behalve dat in vreemde talen, in het Nederlands moet geschieden. Tot 1 september 1925 kunnen bijzondere inrichtingen of afdelingen met het Frans als voertaal worden toegelaten voor kinderen, die het onderwijs in de Nederlandse taal niet kunnen volgen.

19 juli 1918

Uit de Vlaamse beweging.

De gematigde activisten.

Het waagspel der Jong-Vlamingen heeft de extremistische politiek schaakmat gezet. Het blijkt voortaan nutteloos te ijveren voor een volslagen en bestendige splitsing van België in twee afzonderlijke staten. Het Duitse antwoord op de proclamatie van het Duitse volk laat niet in het minst vermoeden, dat de gezaghebbende Duitse politici te vinden zijn voor een dergelijke oplossing: ze zien te goed in, dat op de vredesconferentie geen van de ententemogendheden zulke eis kan aannemen en dat ook de Belgische bevolking zich dat niet zou laten welgevalen. Het gevolg van de proclamatie van de Raad van Vlaanderen is dus geheel anders uitgevallen dan de Jong-Vlamingen verwacht hadden. Betekent het de dood voor het activisme? Het kan alleen het einde nabij brengen van de strijd der Jong-Vlamingen. Doch dit wordt dan een zuivering voor het activisme zelf en dit laatste zal er niets van zijn kracht bij inboeten.

Het zou blijk geven van een al te zeer gebrekkige kennis van de activistische partij en van de bijzondere wereld der flaminganten als men het Jong-Vlaams programma ging vereenzelvigen met het doel van geheel de activistische beweging. Slechts een minderheid vormen zij, de Jong-Vlamingen, die doorgaan tot het consequente eindpunt van het activistisch streven: een soevereine staat Vlaanderen.

Er zijn heel wat kalme mensen onder de activisten, die het ondernemen van de Jong-Vlamingen als te roekeloos beschouwen. In elke beweging vestigen degenen, die de grootste mond opzetten en met voortvarendheid vooruit willen, de aandacht het meest op zich.

De doordachten blijven achteruit. Ik ken bedaarde, berekenende professoren aan de vervlaamste Gentse universiteit, wiens namen men in de laatste tijd niet hoorde noemen. Ze weigerden te zetelen in de Raad van Vlaanderen, het bolwerk der heetgebakerden. Doch hun invloedrijke, gestage actie mag niet gering heten. Ik ken bekende oud-strijders voor de Vlaamse taalwetten, die uit ondervinding van vroeger weten hoe weinig het geraden is, in het wilde weg vooruit te stormen, en liever op vaste grond vooruitgaan. Er zijn vooral onder deze gematigde activisten elementen, die onderlegd waren voor tactische strijd op politiek terrein: veel katholieke Vlaamse strijders en sociaal-democraten.

Ze houden zich op de achtergrond, willen niet meedoen aan wat ze smalend noemen het opgeblazen idealisme van de Jong-Vlamingen. Deze bezadigden zijn niet georganiseerd als de Jong-Vlamingen, die daardoor een meer gedurfde krachtsontplooiing ontwikkelen en vooruit kunnen komen met een gemeenschappelijk vast programma. Ze houden er een keure van verschillende opinies op na, de ene al gewaagder dan de andere, – of, zo men wil, de ene al gematigder dan de andere. De meer bezadigden, zij, die aanvingen met het ondertekenen van het manifest voor de nieuwe Vlaamse hogeschool te Gent en die zich nooit terugtrokken, beperken zich tot het aanvaarden van de machtsmiddelen, die de tijdelijke, wettelijke overheid hen aan de hand doet, in de hoop daarmee de vervlaamsing van Vlaanderen te kunnen bespoedigen. Zij, die het verst durven gaan, willen wel bestuurlijke scheiding en, om deze te verzekeren, ook politieke scheiding, zonder dat daardoor het staatsverband België geheel wordt opgelost.

Het wil me voorkomen dat het streven van deze personen feitelijk uitgaat van een oppositie tegen hun Belgische regering, die ze er van beschuldigen altijd karig geweest te zijn met haar tegemoetkomingen en waarvan ze vrezen, dat ze niet alleen in de

invloedsfeer is geraakt van Frankrijk, doch ook dat ze na de oorlog nog meer verfransend zal optreden. Ze zijn bang voor een te sterk België. Naar hun oordeel geeft de kracht van de staat naar buiten als onvermijdelijk gevolg een nog sterkere werking voor de eenheid van cultuur naar binnen. Een te sterk België dan zou naar binnen al te geweldig centraliseren, wat alleen kan neerkomen op een hogere mate van verfransing.

De gematigde activisten, die voor hun mening zijn uitgekomen, maken in de Raad van Vlaanderen, de groep "De Unie" uit, en verdedigen er krachtdadig de idee: vrij Vlaanderen in vrij België. België moet niet geheel verdwijnen, kan ook voorlopig niet geheel verdwijnen. Doch in het staatsverband België moet een cultureel zelfstandig Vlaanderen komen, en dit is onmogelijk zonder de bestuurlijke en zelfs de politieke scheiding. Men moet in Vlaanderen de macht hebben om de culturele zelfstandigheid in stand te houden tegenover de franskiljonse machtskringen.

In zoverre gaan dan de unionisten mee met de Jong-Vlamingen, dat zij ook voor de "zelfstandigheid" van Vlaanderen ijveren, en er zijn zelfs unionistische "gevolmachtigden" die de Vlaamse ministeries besturen. Doch uit opportunistische overwegingen blijven ze gekant tegen het stichten van een soevereine Vlaamse staat. Ze houden er zich van overtuigd dat de vredesconferentie, zelfs als de Duitsers moesten overwinnen, België toch zal herstellen en dat het zich bezig houden met hersenschimmen alleen verlies van energie kan betekenen. En, al was het mogelijk de Vlaamse soevereine staat in het leven te roepen, dan nog zouden ze terugwijken voor de al te gewaagde proef van de levensvatbaarheid van zulk een staat. Het Vlaamse land is voor de ontwikkeling van zijn nijverheid en handel aangewezen op nauwe economische betrekkingen met de Waalse streken. Voor de unionisten is het daarom voldoende dat in België genoegzaam decentralisatie wordt ingevoerd als, naar hun oordeel,

noodwendig is om de volle ontwikkeling van het Vlaamse volkswezen mogelijk te maken.

Uitdrukkelijk zegt De Eendracht van 23 maart 1918:

"We zijn nooit opgetreden tegen de Belgische staat, wel tegen de anti-Vlaamse opvatting van de gecentraliseerde staatsvorm en tegen de Vlaamsvijandige Haverse regering." In dezelfde zin spreekt echter de Gazet van Brussel, en de Nieuwe Gentsche Courant, die het orgaan is van het universitair milieu te Gent, en in die zin ook moet de betekenis uitgelegd worden van de 24 nee-stemmen in de Raad van Vlaanderen, toen gesproken werd van het wegruimen van de naam België.

Hoe stellen zich dan de unionisten het nieuwe België voor?

Ze willen de unie tussen de beide geledingen van de bevolking in België, in een federatief regime. Een ietwat grondige bestudering en uiteenzetting van zulk een stelsel laat nog steeds op zich wachten. Men spreekt van een federatief stelsel zoals in Zwitserland, of zoals in Oostenrijk-Hongarije, en het blijft verder bij de begrippen van een reële unie tussen Vlaanderen en Wallonië, met een zelfde regering en parlement, en van een personele unie, waarbij de enige band zou zijn hetzelfde koningshuis. Zij, die dit laatste stelsel voorstaan, weten wel, dat zulk een verband onvermijdelijk zal leiden tot een inniger samenwerking, zoals dit het geval was in Oostenrijk-Hongarije. Ze zijn echter niet principieel gekant tegen een reële unie; alleen verlangen zij op deze wijze hun beginselen van het volledige zelfbeschikkingsrecht hoog te houden. Welke unie zij ook verkiezen, hierover zijn toch alle unionisten het eens: dat de scheiding, die het activisme heeft ingevoerd, in het nieuwe België moet behouden blijven, wil de culturele zelfstandigheid van Vlaanderen verzekerd

zijn, en dat de oorlog een definitieve oplossing moet brengen van de Vlaamse kwestie in België.

Dusdanig zijn de meningen van diegenen onder de activisten, welke zo niet het meest macht veroverd hebben, dan toch het meeste gezag bezitten. De feiten hebben nu reeds uitgewezen, dat de Duitse regering ook een dergelijke oplossing beschouwt als de enig mogelijke. Het was reeds lang te zien, dat zij er toe geneigd was: hoe kan men anders begrijpen, dat de Duitse overheid in bezet België het vrije woord liet aan de gematigde activisten, om openbaar de noodzakelijkheid van het voortbestaan van België te bepleiten, terwijl de werkelijk passieve flaminganten hun meningen alleen konden bekend maken in de vorm van een rekest aan de gouverneur-generaal? Het vereist niet veel inspanning om de redenering van de Duitsers te vatten: eenmaal moet men België uit de kneep loslaten; wil men dan een verdeeld – dus verzwakt – België achterlaten, dan moet men er voor zorgen, dat de partij der gematigde activisten mettertijd kan aangroeien en dat zij de loyale flaminganten naar zich kan toehalen, zodra de hindernis van de Duitse hulp verdwijnt.

20 juli 1918

Engeland en de Vlaamse beweging.

Het Belgisch Dagblad drukt het memorandum nopens de Vlaamse kwestie, dat de heer Frans van Cauwelaert, kamerlid van Antwerpen, aan de Britse regering heeft gezonden, in zijn geheel af. Het memorandum is in het Frans gesteld.

De heer van Cauwelaert opent zijn geschrift met een uitvoerige uiteenzetting van het talenvraagstuk in België. Hij wijst op het feit, dat de Vlamingen voor de oorlog bij de Walen ten achter werden

gesteld en legt de oorzaken daarvan bloot. Hij keert zich tegen de bewering als zouden de Vlamingen de beide talen, het Vlaams en het Frans, beheersen. Volgens de laatste statistieken telde België op 31 december 1910 3.220.662 inwoners, die slechts Vlaams spraken, tegen 2.833.344, die slechts Frans kenden. In de vier Vlaamse provincies (Antwerpen, West en Oost-Vlaanderen en Limburg) spraken 47.288 inwoners Frans tegen 2.934.657 Vlaams.

Schrijver wijst op de gevolgen, die de vijandige houding der Belgische autoriteiten tegenover de Vlaamse taal op de ontwikkeling van het Vlaamse volk heeft gehad, herinnert aan de moeilijkheden, die in dit verband in het administratief bestuur van België, zowel als in het Belgische leger zijn gerezen, en zet vervolgens het doel van de Vlaamse beweging in enige punten uiteen. Hij bestrijdt de argumenten, welke tegen de Vlaamse beweging zijn aangevoerd, als zou zij de eenheid van België kunnen schaden, vijandig tegenover Frankrijk staan en Duitsgezind zijn.

Vervolgens beschrijft hij het ontstaan van het activisme en zegt dat dit ondanks drie jaar van inspanning tot heden een zwakke minderheid in de Vlaamse beweging gebleven is. Het doel der Duitsers met het steunen van het activisme is het scheppen van een voorwendsel, om bij de vredesonderhandelingen aanspraken te doen gelden ten opzichte van het binnenlandse leven van België. Tal van bevoegde Vlamingen hebben zich hiertegen verzet en verzekerd dat de Vlaamse kwestie voor België een kwestie van binnenlandse politiek is en dat ze elke buitenlandse inmenging krachtig afwijzen.

Dan zegt schrijver: doch dit is niet voldoende. Het is nodig dat de invloed der vaderlandslievende flaminganten wordt gesteund, en geen afbreuk wordt gedaan, door onze eigen autoriteiten en onze vrienden. Het vraagstuk is ook voor de politiek van de geallieerden van België van belang, in het bijzonder voor Frankrijk en Engeland.

De heer van Cauwelaert komt ten slotte tot de beschouwing, waaraan wij reeds vroeger een en ander hebben ontleend (ochtendblad van 30 juni), en waarin hij er de nadruk op legt, dat "Engeland van zijn kant zijn bijzondere aandacht moet wijden aan het Vlaamse deel van België", en dat, indien Engeland de Vlamingen in België zou tonen dat het niet alleen een verdediger van de politieke vrijheid van de Belgische staat, doch ook een trouwe vriend van de volledige terugkeer tot de Nederlandse beschaving is, het van een grote politieke helderheid blijk zou geven.

21 juli 1918

J. Hoste Jr. beantwoordt in Vrij België de kritiek, die er naar aanleiding van van Cauwelaert's memorie (waaraan wij in ons vorig ochtendblad een en ander hebben ontleend) van verschillende zijden geoefend is. Het polemische gedeelte van het artikel van Hoste terzijde latend, nemen wij van dat artikel het slot over, waarin de schrijver het volgende verklaart:

1. Mijn bewering, dat van Cauwelaert noch de internationalisering van de Vlaamse kwestie, noch de inmenging van Engeland heeft voorgestaan, berust op kennis van zaken.¹

2. Het stuk zelf was een loutere daad van verweer. In ententekringen bestaan over deze beweging de meest onjuiste en gevaarlijke voorstellingen. Die voorstellingen zijn een gevaar voor België en kunnen zelfs oorzaak worden van bedenkelijke misstappen vanwege geallieerde regeringen of regeringspersonen.

---

¹ De zinsnede in van Cauwelaert's memorie, die tot kritiek aanleiding heeft gegeven, luidt: "Engeland van zijn kant moet zijn bijzondere aandacht wijden aan het Vlaamse deel van België." – Redactie N.R.C.

Die valse voorstellingen worden stelselmatig aangekweekt door anti-Vlaamse Belgische agenten van allerlei diensten, en zelfs door personen, die een officiële opdracht vervullen.

Ze worden daarin voorgestaan door hun geestverwanten in Engeland en in Frankrijk.

Welnu, onze tegenstanders houden het zich voor gezegd, dat wij dat net van leugens en verdenkingen zullen scheuren.

Dat is geen internationalisatie van de Vlaamse zaak. Dat is zorgen, dat de internationale invloeden niet langer worden gemobiliseerd tegen ons.

Want de vijanden van onze zaak, die trouwens voor de oorlog voor een internationale tussenkomst niet terugschrikten, doen het thans minder dan ooit.

Daartegen komen wij op en van Cauwelaert verdient de dank van allen wegens zijn pogingen om de waarheid omtrent de Belgische taaltoestanden overal in haar recht te herstellen zonder af te wijken van de standregels van het "Vlaams-Belgisch verbond" en van de beginselen van "Vrij België", dat de Vlaamse zaak als een binnenlandse zaak beschouwt welke door onze eigen krachten moet worden uitgevochten.

3. Is het niet onnozel zich in te beelden, dat van Cauwelaert, terwijl hij juist aan het ijveren is om de Belgische regering te plaatsen in het teken van het rechtsherstel tegenover de Vlamingen, aan onze tegenstanders het goedkoop voorwendsel zou aan de hand doen, dat wij van die regering niets te vragen hebben, vermits wij toch op de ... internationalisering staan?

Dat is niet gebeurd, en dat alles zal blijken, wanneer van Cauwelaert, na uitgemaakt te hebben wie de giftige wapens voor de huidige persveldtocht door een misbruik van vertrouwen heeft verzameld, alles zal openbaar maken, wat hij als vaderlander en als Vlaming openbaar kan maken.

Wat ons betreft, zeggen wij: hoe meer hoe liever. Want onze heerlijke Vlaamse zaak heeft niets te vrezen van het licht.

24 juli 1918

Uit de Vlaamse Beweging. – Toenadering?

Het is niet zonder betekenis, dat, onmiddellijk nadat de Raad van Vlaanderen zijn ietwat luidruchtige proclamatie aan het Duitse volk had uitgevaardigd om een bijzondere staat Vlaanderen met aanleuning bij Duitsland in het vooruitzicht te stellen, de rijkskanselier van het Duitse Rijk het oorbaar achtte voor het eerst in de Rijksdag te verklaren dat Duitsland, tegen zekere voorwaarden, België wel wou herstellen. En het is nog minder zonder betekenis dat de gouverneur-generaal in België daarna als zijn nadrukkelijke mening aan de Raad van Vlaanderen te kennen gaf, dat het niet in de bedoeling lag van de Duitse overheid, om mee te werken aan het scheppen van een Vlaamse en Waalse staat. Wel wil men bestuurlijke scheiding, zelfs politieke scheiding verder helpen voorbereiden in België en wil men het behoud ervan voorstaan op de vredesconferentie; de Vlamingen zullen dan zelf naderhand, in het eigen vrije land, te zorgen hebben voor de bestendiging van deze scheiding.

De activisten hebben de les allerbest begrepen. Het geleuter over een soevereine Vlaamse staat is plots verstomd. Er wordt alleen nog rekening gehouden met de zekerheid van het herstel van België en

reeds zien de activisten meer dan vroeger uit naar de hulp, die zij van de passieve flaminganten hopen te krijgen, teneinde te redden wat het activisme tot stand bracht en na de oorlog de strijd eensgezind voort te zetten.

Zal nu de verstandhouding komen tussen de fracties van het zo jammerlijk verbrokkelde Vlaamse leger? Laten we even uitkijken, en, tot meerdere objectiviteit, bij hetgeen wij vaststellen enkele karakteristieke uitlatingen letterlijk aanhalen.

Het verzamelen wordt opnieuw krachtig geblazen door het unionistisch blad der katholieke activisten van Antwerpen, De Eendracht (in het nummer van 6 juli laatstleden): "Omdat velen zich in hun passivisme verstarde, omdat ze geen afbreuk wilden doen aan hun Belgische staatsaangheerigheid, hebben de laatste gebeurtenissen hun kunnen leren, dat het door hen tegen het activisme aangevoerde bezwaar, als zou dit laatste op de vernietiging van België aansturen, wegvalt. Aldus is eendrachtige samenwerking van activisten van alle groeperingen en van passieven van nu af mogelijk. Deze samenwerking is geboden om de grootst mogelijke culturele, economische en politieke zelfstandigheid van het Vlaamse volk binnen het nieuwe België te bewerken."

Hier wordt dus een oproep gedaan om alle flamingantische krachten opnieuw te groeperen, waardoor men dan bij machte hoopt te zijn om in het nieuwe België een decentraliserende, scherp nationalistische Vlaamse politiek te voeren. In de eerste plaats rekenen de gematigde activisten, die deze oproep doen, op een toenadering tussen de overgangsgroeperingen, tussen henzelf en de vooruitstrevende niet-activisten ("passieven" zou hier een tegenstrijdigheid in de termen uitmaken).

Omtrent de mogelijkheid van zulk een toenadering kan ik mij slechts aarzelend uitspreken, wil ik mijn objectieve standpunt niet verlaten. Voorlopig is het alleen mogelijk de toeneiging vast te stellen, die zich steeds laat voelen tussen de personen en de beginselen van deze beide richtingen.

Tot nog toe is tussen de leiders van deze beide groeperingen geen enkel geschil gerezen, dat van aard zou zijn om een samengaan, na de oorlog, te verhinderen. Nooit hebben zij het tegen elkaars persoonlijkheid gehad; op een onherroepelijke wijze hebben ze zich geenszins van elkaar gescheiden; ze hebben elke overtuiging, hoe ze die ook bekampten, weten te eerbiedigen, en, wanneer slechts de onoverkomelijke borstwering van de Duitse tussenkomst uiteenbrokkelt, is er niets wat hen nog, in een vrij België, van elkaar principieel verwijderd houdt.

Zelfs de meest vooruitstrevende activisten, bij wie zich nu meer dan ooit een neiging naar toenadering openbaart, hebben reeds enige tijd geleden de mogelijkheid in het licht gesteld van zulk een toenadering naar de strijdend geworden groep onder de passieven. Naar aanleiding van de bijeenkomst van het Vlaams-Belgisch Verbond in Den Haag schreef De Gazet van Brussel, op 11 maart laatstleden, onder de titel "De actieve passieven in Nederland": "Men vergelijkte wat wij een jaar geleden schreven met wat van Cauwelaert nu als standpunt der passieven verklaart. Meer en meer wordt het duidelijk – van Cauwelaert zegt het trouwens zelf – dat alleen het middel ons van elkaar scheidt, maar onze enige overtuiging is het, dat hoe ver we ook van elkaar mogen staan, de dag van de grote stormloop, Vlaanderen's zonen elkaar terugvinden onder de leeuwenbanier."

De gegrondheid van de bewering als zou de heer van Cauwelaert zich aldus uitdrukkelijk uitgesproken hebben, is al zeer twijfelachtig.

Alleen dit is zeker, dat de meeste strijdhaftige uitlatingen en mededelingen uit het blad van de heer van Cauwelaert sedert jaar en dag geregeld overgaan in de activistische bladen, en dat deze osmose niet weinig geholpen heeft om, haast ongemerkt, de toenadering voor te bereiden, die men nu definitief voor mogelijk gaat achten. Ik wil niet beweren dat de personen, die Vrij België opstellen, zich met die overneming van hun gezegden in de activistische pers zeer in hun schik tonen... Ze zeggen die overneming zelf niet te bezorgen – wat ook wel niemand zal beweerd hebben – en het gebruik dat de activisten in de huidige omstandigheden handig van hun gezegden weten te maken, noemen ze misbruik. Dat ze toch maar verder doen alsof dit "misbruik" niet gemaakt werd, kan men slechts beschouwen als een bewijs van hun zelfingenomenheid, die bij hen de overtuiging vestigt dat zij de enige te volgen richting kennen en dat ze hun eigen strategie hebben. En tot deze strategie behoort dan de ondergeschikte tactiek om zich steeds als de enige gewettigde uitsprekers voor te doen van wat 4 miljoen Vlamingen voelen, om zich steeds als de zuiveren en tevens als de vervolgdten aan te stellen, om zelfs als ketterjagers op te treden tegen al wie er naar hun eerlijke bedoelingen vorst – het is vermakelijk hoe ze dan telkens en telkens weer op persoonlijke motieven zinnen, die wij, wat ons betreft, gelukkig niet begrijpen, – en om hen, die het wagen hun meningen enigszins te bestrijden, hooghartig te beschuldigen van opzettelijk vertroebelen, van geheimzinnig gekonkel en wat weet ik al meer van dit zeer bijzonder vocabularium van de oude Belgische politieke strijd ...

Ik geef het grif toe, dat het niet gemakkelijk is uit de o zo duidelijke verklaringen van deze afdeling van actieve niet-activisten op te maken, waar ze bepaaldelijk heen willen. Ze hebben dit jaar dan toch een programma van onmiddellijke actie opgesteld, dat zij openbaar maken in hun eerste congres te 's-Gravenhage. Daar hebben we al

veel aan, doch nog meer is in het donker gebleven wat men in deze tijd gaarne helder zag. Hoe staan ze tegenover hun vroegere partijgenoten de activisten? Ze keuren hun werking af, maar zullen ze met hen nog meewerken? Hoe staan ze feitelijk tegenover de vele goede en minder goede dingen, die de activisten verwezenlijkten? Wie draagt nu werkelijk de schuld van wat gedurende de oorlog op Vlaams gebied voorviel, de franskiljons, de regering, de activisten? Wanneer zullen ze hun houding tegenover de Belgische regering bepaaldelijk vaststellen? Over deze en dergelijke punten van het actueel belang, en die in de huidige omstandigheden van hoofdzakelijk belang zijn geworden, laten ze zich inderdaad niet uit op een wijze, die even duidelijk is als die van de activisten.

En daarom kunnen wij van een vroegere of latere toenadering van hun kant naar de activisten ook niets met zekerheid voorspellen. Onverzoenlijk staan ze echter niet tegenover de activisten. En uit dien hoofde alleen kan men de mogelijkheid van een latere samenwerking aannemen. Het snedigst is de verhouding tussen de strijdende niet-activisten en de activisten onder woorden gebracht door Josaphat in Vrij België van 11 juli 1918. Ten ongerieve van de echte diplomaten deed hij het in de vorm van een droom, van een hemelsage. Doch niemand die de Nederlandse volksgeest begrijpt of hij vat hoe de schrijver het activisme belichaamt in de vinnige Jan Breydel en de actieve niet-activisten in de meer bezadigde denker Pieter de Coninck. Josaphat dan vernam het volgende gesprek in de hemel:

"– Goed dan, laat ik een heethoofd zijn, hoorde ik Jan Breydel net zeggen, – hij zag er ietwat opgewonden uit – maar ik ben het paard, zie je, en jij bent de wagen, en ik trek jou voort.

– Die vergelijking gaat niet helemaal op, antwoordde Pieter bedacht, jij bent een paard, dat is zo, een best paard, maar ik ben de wagen

niet, Vlaanderen is de wagen; ik ben de koetsier, die doodkalm op de bok zit en je ment. Denk erom: eng is de poort en smal is de weg die ten leven leidt en weinigen vinden hem.

Ik keek Sint Pieter verbluft aan: twist men in de hemel ook al?

– Och, zegde Sint Pieter, Sint Paulus en ik verschillen ook wel eens van mening, maar dat is zo erg niet, als je maar de liefde hebt. En die hebben Jan en Pieter wel, allebei ..."

De actieve niet-activisten en de activisten, ze hebben allebei de liefde voor Vlaanderen bovenal. De ene partij is de koetsier, de andere is het paard, en ze zullen allebei de wagen van Vlaanderen wel uit het moeras halen. Met zoveel schalksheid en Vlaamse goedrontheid, als de bekende letterkundige prof. J. De Cock het hier doet, spreekt men doorgaans niet in Vrij België.

26 juli 1918

Vlaanderen en Duitsland.

Brussel, 25 juli. Het centraal Vlaams persbureau deelt mede: Voor enige dagen toefde de rijkskanselier te Brussel. Hij heeft toen de gelegenheid te baat genomen om met de gouverneur-generaal ook de Vlaamse kwestie grondig te behandelen. Hierbij heeft hij goed gevonden dat aan de Raad van Vlaanderen de volgende mededeling wordt overgemaakt: De rijkskanselier staat onveranderd op het standpunt der verklaringen van zijn voorgangers.

De mededeling is in opdracht van de gouverneur-generaal op 20 dezer door middel van het bestuurshoofd voor Vlaanderen aan de gevolmachtigden van de Raad van Vlaanderen ter kennis gebracht.

Overeenkomstig de wens van de rijkskanselier zullen dezer dagen enige leidende Vlamingen naar hem toe gaan om met hem het hele vraagstuk der Vlamingenpolitiek grondig te behandelen.

Uit de Vlaamse Beweging.

Toenadering?

Ook op de hulp – ik zou haast zeggen: de bescherming – van de soldaten uit Vlaanderen rekenen de activisten. Maandenlang reeds klampen zij de flaminganten aan, die zich bevinden onder de Belgische krijgsgevangenen in Duitsland. Deze werking onder mensen, welke van alle zelfstandig verkeer afgesloten zijn en geheel eenzijdig worden ingelicht, levert blijkbaar niet de uitslagen op, die men ervan verwacht had: men heeft speciale kampen opgericht, waar de Vlamingen beter behandeld worden dan de overige gevangenen en geregeld bezocht worden door activisten uit België, doch over de werkelijke gezindheid van de bewoners van die kampen en over de waarde der overtuiging van de reeds verworven aanhangers krijgen wij weinig bepaalds te horen.

En het IJzerleger met zijn 80 procent soldaten uit Vlaanderen is voor ons streven gewonnen, beweren de activisten. De actieve niet-activisten beweren eveneens dat de "Vlaamse jongens van de IJzer" naast hen staan. Wie heeft gelijk? Waarschijnlijk is hier aan beide zijden de begoocheling werkzaam, zo dikwijls te merken bij mensen, die alles zien in de glans van de gemoedssfeer, waarin het levensbedrijf dat ze zich kozen hun oordeel hult. Stellig heeft er wat geroerd aan het Belgische front. Hebben zich niet in elk leger, ook in het Duitse en het Franse, tekenen geopenbaard van tijdelijke lusteloosheid en moedeloosheid? Zulke verschijnselen moet de langgerekte, enerverende mollenoorlog mettertijd wel verwekken. In het Belgische leger konden zij ook niet uitblijven. De jeugdige

intellectuele flaminganten hebben er in innig verkeer geleefd met de volksjongens en ze hebben kunnen nagaan hoe nadelig het was voor dezen en hoe verbitterend voor henzelf, dat officieren bijna uitsluitend het Frans konden of wilden gebruiken. Omtrent hetgeen ten voordele van de hervormingen op taalgebied in bezet België verricht werd, waren ze voor hun inlichting aangewezen op wat ze te lezen kregen in de Fransgezinde bladen, die ze niet geloofden, en in Vrij België, waarin ze vertrouwen hadden, en nu kwam het zeer eigenaardig verschijnsel voor, dat ze in hun jonge overmoed minder angstvallig waren dan degenen, om wiens leiding ze vroegen, en dat zij er niet ver van af waren in de activisten de eerlijke uitvoerders te beschouwen van het oude Vlaamse programma. Toen dan de vurigste flaminganten in het Belgische leger, bij hun doordrijvend streven, botsten op de hardheid der reactie van de militaire autoriteit op het activisme, dat men al te lichtzinnig verwacht met het flamingantisme – men herinnert zich de straf opgelegd aan aalmoezenier Van der meulen – werd misschien de toon van de tegenstand gematigder, doch de principes bleven onverminderd gehandhaafd. En ze zijn niet zeldzaam, de uitlatingen als deze, die Het Vaderland van 18 april laatstleden overnam uit het Vlaamsgezind frontblad Ons Vaderland van 23 februari 1918: "Ligt in de logische doordrijving en de onverbiddelijke toepassing van het eentaligheidsstelsel niet de oplossing van gans onze Vlaamse herwording? Komt al het overige daaruit niet als vanzelf gevloeid? In Vlaanderen Vlaams, alles, uitsluitend. Kan die eentaligheid bereikt worden met eenvoudige bestuursaanpassing of is bestuurlijke splitsing daartoe nodig?"

Hier wordt de Vlaamse kwestie in haar acute vorm gesteld, en achter de vraagtekens, waarbij men zich vanwege de censuur te beperken had, schuilt de opgave van een oplossing, die niet ver af staat van deze door de activisten voorgestaan. Welke houding deze jongeren

willen aannemen tegenover de activisten later blijkt uit het vervolg: "Blijven wij steeds indachtig, bij beoordelen of redetwisten, dat, al verschillen ook onze meningen in een of ander opzicht, de liefde voor ons volk ons allen samenhoudt als leden van Vlaanderens mystieke lichaam."

Dergelijke uitlatingen en de verdere woorden van misnoegdheid, die uit elk leger ten lange leste toch moeten opstijgen, zijn voor de activisten al voldoende om hun vertrouwen te stellen in de "IJzerjongens", en om, wanneer het niet botert tussen hen en de Duitsers, te zeggen als het Vlaamse Nieuws van 16 juni laatstleden: "Dan ligt Vlaanderens heil nog altijd in de revolutie met de hulp van onze jongens van de IJzer."

Ongegrond en zelfs buitengewoon gewaagd komt mij het vertrouwen voor dat ook maar een gering gedeelte van het Belgische leger zich nu of later zou aansluiten bij het handvol marechaussee, dat de "Gevolmachtigde voor Nationaal Verweer" tracht aan te werven tot bescherming nu, en tot gewelddadige verdediging straks van wat de activisten verworven hebben. En juist de propaganda, die de activisten aanwenden om het zover te krijgen – het laten uitstrooien van ophitsende geschriften over het Belgische front door Duitse vliegers – is wel het meest geschikte middel om de haat, die in het Belgische leger nog zeer levendig is tegen het Duitse machtsmisbruik, nog te versterken en om de "IJzerjongens", ook de Vlaamsgezinden onder hen, ertoe te brengen in die haat te omvatten allen, die op een of andere wijze bevorderen wat zij beschouwen als de Duitse scheidingspolitiek.

Met één macht rekenen de activisten het minst af: met de massa der werkelijk passieve Vlaamsgezinden. Van deze macht verneemt men weinig. Ze mag zich niet uiten in bezet België, doch het zou een grote politieke vergissing zijn daaruit te gaan besluiten dat zij zich niet zal

doen gelden na de oorlog. Ieder vist op zijn getij, en deze passieven, die in hun politieke positie geen aanleiding hebben om zich in de huidige omstandigheden door de activisten tot een actief optreden te laten opzweepen, zij wachten hun tijd af.

Ze houden er zich van overtuigd dat een beproeving als deze, welke de oorlog over de bevolking in België bracht, niet zonder een diepe invloed kan blijven op de geesten en gemoederen. Ze willen hun volk in het gevecht komen, hun volk, waaruit ten slotte de macht komt. Ze zijn er niet voor te vinden om uitsluitend rekening te houden met de meningen, die de soldaten van het front met zich zouden meebrengen, en allerminst om uitsluitend te vertrouwen op de steun van hun medestanders in het flamingantisme. Vooral willen ze in voeling blijven met hun volk in de werkelijkheid: met hun volk dat de gruweldaden en de dagelijkse verdrukking en uitputting niet kan vergeten, met de gedeporteerde arbeiders, de velen beboeten en gestraften, de leidende burgerij, de erkende sociale en politieke leiders, en de honderden schrijvers en geleerden, die we hebben leren kennen als de denkende geest en het voelend gemoed der Vlamingen, en waarvan wij er al te weinig terugvinden onder de activisten.

Wie aldus op de brede lagen van het volk zijn politiek vestigt, staat heel wat vaster voor de toekomst dan zij die zich wagen aan de meest onzekere proefnemingen.

Een toenadering tussen de activisten en deze flaminganten zal wel niet zo gauw tot stand komen als vele activisten het vermoeden en het beginnen te verlangen. Het is voor de activisten wel jammer. Want deze passieven zijn de grote hoop der Vlaamsgezinden. Wel zijn ze gewonnen voor het beginsel dat de culturele ontwikkeling van de Vlamingen volledig moet kunnen zijn en moet geschieden in de eigen taal. Wel zullen zij, na de oorlog, alle wettelijke middelen gebruiken

om het zover te brengen; doch, in de mate als wij het kunnen beoordelen, zijn ze voorlopig het meest begaan met de nood der tijden. Ze zeggen het hun volk na hoe goed het was te wonen in het België van voor de oorlog, ondanks alle taalmoelijkheden, in vergelijking bij wat men nu te verduren heeft. Intussen menen zij, tegen alles in, de godsvrede te moeten blijven onderhouden, om deze trouw later met woeker te laten gelden, zodra hun land weer zichzelf is.

De actieve niet-activisten stellen het voor alsof zij, bij het huidig aanbrengen van hun eisen bij de Belgische regering, de woordvoerders zijn van wat deze passieven in het bezette gebied niet kunnen zeggen. Wie de werkelijk passief gebleven flaminganten hoort spreken, heeft redenen om te geloven, dat deze laatsten daarover al bitter weinig gesticht zijn. Ze zouden, zeggen zij, de bezetter in België heel wat gunstiger voor zich kunnen stemmen, als ze zich althans in zoverre lieten meeslepen in het zog van het activisme, dat zij de Vlaamse strijd op het ogenblik kunnen aanwakkeren door krachtige eisen te stellen aan de Belgische regering, en er is heel wat zelfverloochening toe nodig – de activisten noemen dat lafheid – om in het bezette gebied alle actie in de tegenwoordige omstandigheden af te keuren.

In het jongste manifest der Vlaamse verenigingen, dat mannen als Louis Franck, August Vermeylen, Maurits Sabbe, prof. Vlieberg, dr. Teirlinck, dr. Nuyens, dr. Borginon vooraan ondertekenden, verklaarden zij, getrouw te willen blijven aan het grondbeginsel, dat de gehele ontwikkeling der Vlamingen in het Nederlands moet kunnen gebeuren, doch ze verzekeren tevens de verbeteringen te willen afwachten van de samenwerking van de Vlamingen en Walen in een bevrijd land. Ogenblikkelijk eisen ze dus niets en ze weigeren, in de tegenwoordige stand van zaken, woorden te zeggen of daden te verrichten, waaruit de landsvijand ook maar de geringste baat kan

halen. Dat is het onderscheid tussen hen en degenen, die wel de strijd hervat hebben.

Tot meerdere duidelijkheid herhalen zij nogmaals het slot van hun protest van 8 januari 1916 tegen de onmiddellijke vervlaamsing van de Gentse hogeschool gedurende de oorlog: "Wij, Vlamingen, plaatsen ons uitsluitend op het terrein der Belgische nationaliteit." En ze halen ook iets aan uit hun protest van maart 1917 tegen de houding der afgevaardigden van de Raad van Vlaanderen, die naar Berlijn gingen: "Wij allen, Vlamingen en Walen, hebben op het ogenblik maar één wens, één wil, één gedachte: het Belgische vaderland één en onverdeelbaar."

Tussen deze passieven en de activisten gaapt een kloof, die niet te overbruggen lijkt, zelfs niet door een tussenpartij.

27 juli 1918

De Belgische parlementaire commissie.

Men schrijft ons:

De Belgische parlementaire taalcommissie, waarvan de samenstelling in het avondblad van 25 dezer is medegedeeld, zal bestaan uit vier Walen, vier Vlamingen en twee Brusselaars; het elfde in een telegram met Havre genoemde lid is ons, wanneer zijn naam tenminste zonder fouten is overgeseind, geheel onbekend.

Van de vier Walen – Empain, Borboux, Hallot en Hubin – is de laatste vooral een vurig Wallonisant. Hij is socialistisch afgevaardigde voor het arrondissement Hoei en was voor de oorlog evenals zijn vriend Jules Destrée, voorzitter van een radicale bestuurlijke scheiding.

De Vlaamse leden zijn allen te vinden voor een radicale oplossing in Vlaamse zin. Van Cauwelaert en Pécher (katholieke en liberale afgevaardigden voor Antwerpen), Buysse (liberaal, Gent) en Standaert (katholiek, Brugge) brachten in 1913 allen een gunstige stem uit op de Vlaamsgezinde amendementen en op de laatste schoolwet; allen zijn ook besliste voorstanders van de vervlaamsing der Gentse universiteit (gunstig advies tijdens de besprekingen in de kamerafdelingen en stellige beloften aan de hogeschoolcommissie).

De twee andere leden Devèze en Theodor verklaarden zich bij de bespreking van de schoolwet tegen de Vlaamse amendementen; in de afdelingen onthield Theodor zich bij de stemming over het beginsel der hogeschoolvervlaamsing; Devèze was afwezig.

Zoals men ziet, zijn dus vrijwel alle schakeringen, die in het parlement aanwezig zijn, in de commissie vertegenwoordigd.

30 juli 1918

Uit de Vlaamse beweging (ingezonden).

Ede, 26 juli.

Hooggeachte redactie,

Het is werkelijk onuitstaanbaar voor de eerlijke Vlamingen, dat uw medewerker blijft voortgaan met vertroebelende insinuaties, die er op berekend zijn de "actieve passieven", zoals hij ze noemt, in verdenking te brengen.

In zijn correspondentie van woensdag zijn er weer enige staaltjes van die zonderlinge praktijken te vinden. Als er nu toch een houding klaar en duidelijk is en tegenover de activisten en tegenover de regering en tegenover de franskiljons, dan is het toch wel die van het Vlaams-

Belgisch Verbond. De punten, die ieder toetredend lid moet ondertekenen zijn destijds in alle bladen opgenomen, ze zijn tot in den treure herhaald en toch komt uw medewerker aanzetten met allerlei verdenkingen, die alleen kunnen leiden tot verduistering der toestanden.

Sprekend van de overneming van uitlatingen en mededelingen uit van Cauwelaert's blad door de persorganen der activisten – uw lezers dienen te weten, dat die bladen de gewoonte hebben die uitlatingen te verminken en te verknoeien – zegt uw medewerker, dat de opstellers van Vrij België "toch maar verder doen alsof dit misbruik niet gemaakt werd" wat ten eerste een leugen is en ten tweede een lasterlijke aantijging.

"Het is niet gemakkelijk – zegt hij verder – op te maken waar deze afdeling van actieve niet-activisten heen wil". – Weeral een vertroebeling! Uw medewerker weet zeer goed waar ze naartoe wil en indien hij de standregels van het Vlaams-Belgisch Verbond leest – en ik weet, dat hij ze heel goed kent – moet hij de zaken niet op zo'n oneerlijke manier voorstellen.

Vervolgens stelt hij een menigte vragen. Hij zou willen weten hoe we staan tegenover onze vroegere partijgenoten, de activisten, of we met hen nog zullen meewerken, hoe we staan tegenover de vele goede en minder goede dingen die de activisten hebben verwezenlijkt, wie er nu werkelijk de schuld draagt van wat op Vlaams gebied voorviel, wanneer ze hun houding tegenover de Belgische regering bepaaldelijk zullen vaststellen.

Uw medewerker stelt alleen die vragen om onze houding als minder zuiver te doen doorgaan. Hij kent onze houding, weet waar we naartoe willen en toch vult hij kolommen vol met geniepige rond de pot draaijerij!

Wat wilt ge? – Er zijn mensen die hun hele leven niets anders doen dan veroordelen en afkammen, die nooit opbouwen, die in alles stof vinden om – in het donker – te konkelen en die feitelijk niet weten wat ze zelf willen!

Ik ken zo een semi-prof., die op de stichtingsvergadering van het Vlaams-Belgisch Verbond vier uur lang stokken in de wielen heeft gestoken, niet uit overtuiging, want hij bekende daar voor allen die het horen wilden dat hij zelf nog niet wist of hij na de oorlog al dan niet voor bestuurlijke scheiding en dergelijke zou zijn ...

Welnu, een man van dat soort is uw medewerker, zou hij, die zo listig en diplomatisch vragen kan stellen, eens willen verklaren hoe zijn houding zal zijn na de oorlog? Zal hij, eens in België teruggekeerd, waar hij zeker hoopt een belangrijke rol te spelen – het zal niet gaan! – de hand geven aan de activisten, de franskiljons nalopen of in het gevele komen bij de passieven, of zal hij geheel alleen blijven staan in zijn "isolement sublime" wat misschien nog het allerbeste zou zijn?

Dat hij ons dat eens bekend maakt, dan zullen zijn artikels voor ons ook meer waarde hebben.

Met dank voor de plaatsing,
Hoogachtend,
Emiel Hullebroeck,

lid van het hoofdbestuur van het Vlaams-Belgisch Verbond.

Onze medewerker antwoordt hierop:

Toon en betoogtrant van dit briefje leveren, ten overstaan van de lezers van de Nieuwe Rotterdamsche Courant die de Belgische bladen niet inzien, het meest doorslaande bewijs van de gegrondheid van mijn bewering in het geïncrimineerde stuk, waar ik, sprekend van

de groep der actieve niet-activisten ("actieve passieven" beschouwde ik als een tegenspraak in de termen), het had over hun zelfingenomenheid, die bij hen de overtuiging vestigt, dat zij de enige te volgen richting kennen en dat ze hun eigen strategie hebben". En tot deze strategie behoort dan de ondergeschikte tactiek, om zich steeds als de enige gewettigde woordvoerders voor te doen van wat vier miljoen Vlamingen voelen; om zich steeds als de zuiveren en tevens als de vervolgdten aan te stellen; om zelfs als ketterjagers op te treden tegen al wie naar hun eerlijk bedoelen vorst – het is vermakelijk, waar ze dan telkens en telkens weer op persoonlijke motieven zinnen, die ik, wat mij betreft, gelukkig niet begrijp – en om hen, die het wagen, hun meningen enigszins te bestrijden, hooghartig te beschuldigen van opzettelijk vertroebelen, van geheimzinnig gekonkel en weet ik wat al meer van dit zeer bijzonder vocabularium van de oude Belgische politieke strijd.

En waarachtig, daar krijgen we nu zelfs in de Nieuwe Rotterdamse Courant de proef op de som.

Mijn geachte opponent is, als ik me niet vergis, de in vele Hollandse steden optredende liederencomponist en -zanger. Van mij zal hij niet te leren hebben, dat men nog geen hele symfonie gecomponeerd heeft, als men maar een leidmotief heeft gevonden. Welnu, het gaat eveneens zo in de politiek. Voor een partij is een principiële programma nog niet alles, en in deze tijden komt het meer dan ooit aan op de gevolgde tactiek, en de betekenis, die zij door de omstandigheden krijgt, komt het aan op de aangewende actie en haar gerechtigheid en doelmatigheid. Ik zegde: aan het programma, dat het Vlaams-Belgisch verbond had laten verschijnen in de Nederlandse pers, hebben wij al veel, doch nog meer is in het donker gebleven van wat men in deze tijd graag helder zag. Ik stelde een paar vragen, waarvan de beantwoording in staat zou zijn, veel klaarheid te brengen in het onduidelijke, dat niet alleen ik, doch ook alle Belgische

bladen, op de beide na, die dezelfde tactiek volgen, menen waar te nemen in de houding van het Vlaams-Belgisch Verbond. Het bestuurslid van het Vlaams-Belgisch Verbond had hier nu een geschikte gelegenheid, om die houding zuiver af te tekenen. De heer H. ontwijkt liever de – zal ik het noemen: de moeilijkheid? Hij verkiest het, de vraag te stellen ... Aan mij, die niets meer beoog te wezen dan slechts een simpele kroniekschrijver.

Waar bepaalde antwoorden op bepaalde vragen de gewenste opklaring konden brengen, lijkt ook deze tactiek niet de handigste, laat staan de moedigste vanwege personen, die een gewichtige rol spelen en spreken in naam van "de eerlijke Vlamingen"... (Wat moeten er een legioen oneerlijke Vlamingen zijn! ...) Dit minder kranige wordt mij enigszins begrijpelijk, als ik de heer H. hoor vertellen, dat het in de vergaderingen van zijn verbond mogelijk is, vier lange uren stokken in de wielen te steken.

Het spijt me, de heer H. gestoord te hebben in het vreedzaam genieten van zijn zomerrust in zijn Edens verblijf, maar ik kan het heus niet helpen als ik het hem, zomin als zijn tegenstanders, niet geheel naar de zin maak. Ik heb mij voorgenomen, op de meest objectieve wijze een openbare kroniek te publiceren van wat in de Vlaamse Beweging, tijdens en door de oorlog, aan het worstelen en aan het wentelen gaat, en als ik waar wil zijn, moet het wel gebeuren tot ongenoegen nu van deze dan van gene onder de partijen, die tegenover elkaar staan. Van alle zijden komen goed- en afkeuringen. Ik dank voor de belangstelling: doch er wordt slechts in zoverre aandacht aan geschonken, als deze oordeelvellingen een bewijs zijn van mijn volslagen objectiviteit. Van deze objectiviteit laat ik mij niet afleiden door partijen, die hun tactiek regelen naar de zich wijzigende omstandigheden en belang kunnen hebben bij enige verdoezeling.

4 augustus 1918

Over de bijeenkomst der Belgische parlementsleden te Havre schrijft J. Hoste jr. in Vrij België een artikel naar aanleiding van de telegrammen, die onze correspondent te Havre ons over die bijeenkomst gezonden heeft. Wij nemen van het artikel van Hoste het laatste gedeelte over:

Wat de motie betreft, die in verband met de taalkwestie gestemd werd, weten we natuurlijk niet in welke voorwaarden dit geschied is, vermits de bijeenkomst der Belgische parlementsleden met gesloten deuren plaats had.

Het negatieve gedeelte is duidelijk, geen vreemde inmenging of invloed, en veroordeling van het activisme.

Het positieve gedeelte beperkt zich tot een algemene frase, waarvan het programmatische uitgedrukt is in de formule: oplossing van het talenvraagstuk, met inachtneming der eenheid van het land. Welke eenheid is hiermee bedoeld?

De politieke eenheid van het land, waarvan ook wij, met inachtneming der bestuurlijke aanpassing, voorstanders zijn, ofwel die "wetmatig opgedrongen eenheid der taal verkregen door verongelijking en miskennis van het Vlaams", welke door Vlamingen als Franck, Borginon, Vliebergh en Vermeylen als "een bespottelijk anachronisme" werd gebrandmerkt. Vlamingen, die zelf verklaarden het eens te zijn met van Cauwelaert en Huysmans?

Aan de zogenaamde positieve verklaring der motie hebben de Vlamingen voorsnog zeer weinig.

Men moet begrijpen, waarom wij Vlamingen, op dat positieve zo gesteld zijn. Protest aantekenen tegen het activisme is uitmuntend, maar er moet daaraan wat meer verbonden zijn, want wie wil veroordelen, moet ook kunnen waarderen en liefhebben. Aan

franskiljonse protesten tegen het activisme, terwijl het Waals activisme zoveel mogelijk doodgezwegen wordt, heeft ons land niet genoeg. Een veroordeling van het activisme, die niet gepaard gaat met een milde erkenning van ons Vlaamse recht, laat de Vlamingen door de band koel.

Aan het telegram van onze koning, die eens te meer een strenge opvatting van zijn grondwettelijke rol laat blijken, hebben wij in zijn bondigheid nog meer dan aan de uitvoerige motie van de parlementsleden.

Onze vorst verwijst naar de belangrijke rol, die aan ons parlement krachtens de grondwet toekomt en drukt er zijn genoegen over uit, dat onze parlementsleden met de regering willen samenwerken. Hij brengt hulde aan de geest van eenheid, waarmee zij "arbeiden aan de voorbereiding van de oplossingen, die het herstel van het vaderland zullen verzekeren."

Bij die vraagstukken dus, wiens oplossing bij het herstel van het vaderland behoort, komt in de eerste plaats de Vlaamse kwestie.

Het programma van het "Vlaams-Belgisch Verbond" kan aan het Vlaamse volk zijn volle culturele zelfstandigheid verzekeren, zonder aan de politieke eenheid van het land afbreuk te doen.

Dat programma moet en zal bij het herstel van België zijn volle verwezenlijking bekomen, zo waar als er 4 miljoen Vlamingen zijn, die op schromelijke wijze in hun natuurlijke ontwikkeling worden belemmerd en daardoor in een staat van achterlijkheid worden gehouden, die onwaardig is voor een vrijheidlievend volk.

6 augustus 1918

Uit Havre wordt aan het Belgisch Dagblad gemeld, dat de Belgische parlementsleden, die te Ste. Adresse bijeen geweest zijn, in besloten vergadering over het memorandum van van Cauwelaert aan de Engelse regering hun afkeuring hebben uitgesproken.

De positie van de heer van Cauwelaert op Frans grondgebied is, volgens hetzelfde blad, zeer delicaat geworden. Ook verlangt hij vurig naar Nederland terug te keren.

8 augustus 1918

De Belgische parlementaire taalcommissie.

Naar aanleiding van de benoeming van de Belgische parlementaire taalcommissie, waarvan wij de namen van de leden hebben medegedeeld meldt het Vlaams persbureau ons onder meer:

Het beginsel van gemengde commissies, waarin ook Walen zitting hebben, om de taalkwestie in Vlaanderen op te lossen, wordt door alle Vlaamse activisten beslist van de hand gewezen. In Wallonië bestaat geen taalkwestie. Het onderwijs is er uitsluitend Frans van laag tot hoog; de bestuurlijke en rechterlijke macht worden er uitsluitend in de Franse taal uitgeoefend. Wanneer de Walen, niettegenstaande zij in Wallonië alle rechten en in Vlaanderen tal van voorrechten genoten, toch de bestuurlijke scheiding eerst voor de oorlog hebben gevraagd en nu aan de toepassing ervan met de Duitsers meewerken, dan is dat hoofdzakelijk om redenen van partijpolitieke aard, die met de eigenlijke taalkwestie niets hebben te maken. De bevolking van Wallonië is in meerderheid vrijzinnig antiklerikaal, terwijl de Vlaamse bevolking overwegend katholiek is. Juist om aan die katholieke invloed te ontsnappen en het sociaaldemocratisch programma ongehinderd in Wallonië te kunnen uitwerken, staan de Wallonisanten de bestuurlijke scheiding voor.

De Vlaamsgezinden willen zich graag onthouden van alle inmenging in de huishoudelijke aangelegenheden van Wallonië, doch ze ontzeggen aan de Walen het recht zich met zuiver Vlaamse aangelegenheden te bemoeien. Het gaat toch niet aan, de Walen om advies te vragen, wanneer het er op aankomt te bepalen in welke taal het onderwijs aan de Gentse hogeschool zal worden verstrekt, welke de voertaal zal zijn bij het lager en middelbaar onderwijs in Vlaanderen; welke taal in Vlaanderen zal worden gebruikt door bestuur en gerecht; in welke taal de Vlaamse soldaten willen bevolen worden, enz. Over al deze aangelegenheden mag alleen door de Vlamingen zelf worden beslist.

... De samenstelling der parlementaire commissie levert nog eens een treffend bewijs, tot welke resultaten men komt, wanneer men hardnekkig blijft voortbouwen op een staatkundige eenheid, die een essentiële tegenstrijdigheid vormt met de onloochenbare tweeledigheid der volkeren, die België bewonen. In deze commissie zitten dus benevens vijf Walen – die in deze zaak niets te zien hebben – zes personen, die in Vlaanderen tot kamerlid werden verkozen. In hoeverre deze zes laatste heren ook iets voelen voor de rechtmatige verzuchtingen van het Vlaamse volk, blijkt voldoende uit hun houding in de kamer; de heer Theodor stemde tegen het voorstel, dat in de Vlaamse gemeenten het onderwijs in de volksschool in het Nederlands en in de Waalse gemeenten in het Frans zou worden gegeven. De heer Devèze onthield zich bij de stemming, omdat, naar hij zelf verklaarde, dit voorstel hem "overdreven" voorkwam. De heren Buysse en Pecher verwierpen het voorstel van de Vlaamse kamergroep, voor het instellen van Vlaamse en Waalse legereenheden; ze dragen dus mede de verantwoordelijkheid, dat onze Vlaamse soldaten nu – terwijl de koloniale troepen der entente in hun eigen taal worden aangevoerd – onder vreemd commando in de dood worden gezonden.

12 augustus 1918

De Toorts meldt:

Naar verluidt, zal mr. Ad Hendrickx, volksvertegenwoordiger voor Antwerpen, benoemd worden als gevolmachtigde van de Raad van Vlaanderen voor justitie, tevens als secretaris-generaal van het ministerie van justitie, ter vervanging van mr. Flor. Heuvelmans, die wegens ziekte ontslag heeft gevraagd.

In De Toorts schrijft Van Es indrukken uit bezet België. Uit zijn tweede artikel, in de jongste aflevering van het weekblad nemen wij twee stukjes over. Vooreerst dit:

... Het zou van Duitse zijde kortzichtig zijn om langer eensdeels aan de entente het herstel van België – onder allerlei voorbehoud – voor te spiegelen, anderdeels aan Vlaanderen de onzekerheid van de toestand te blijven laten voelen. Slechts één politiek kan Duitsland tot de zedelijke overwinning en Vlaanderen tot de vrijheid brengen en dat is dat Duitsland zich voor de zelfstandigheid van Vlaanderen zou verklaren en tevens uitdrukkelijk zich belangloos zou verklaren bij de militaire en economische verhoudingen van Vlaanderen na de vrede. Immers, het is reeds genoeg aangetoond, Vlaanderen kan om stoffelijke redenen, niet anders dan een vriendschapsverhouding tot Duitsland wensen. Het hoeft dus niet nu reeds zich gevangen te geven in een militair-economisch verbond.

Door zulk verbond te sluiten, zou Vlaanderen zich de weg tot de open zee kunnen afsnijden bij een onbesliste landoorlog. Dat niet alleen. Maar een groot deel van het Vlaamse volk – de passieven – zou weerhouden worden, gelijk ze tot dusver zijn, om een dergelijke politiek bij te vallen, evenals Holland daardoor zou worden verontrust.

Verder schrijft Van Es onder meer dit:

De rechte weg naar de vrede daarentegen leidt over de hiervoor genoemde verklaring, welke Duitsland zou rehabiliteren in het aanzien van alle weldenkenden over de hele wereld, welke verklaring zich niet tot de wereld, doch alleen tot Vlaanderen zou moeten richten. De erkenning van de Vlaamse zelfstandigheid naast de rondborstige verklaring, dat Duitsland daarmee geen plannen heeft om reeds nu voor later de Vlaamse zelfstandigheid ten grieve van Duitsland in te korten. Een dergelijke verklaring ten aanzien van Wallonië afgelegd zou de Belgische kwestie voorgoed van de baan helpen en Ententeredenaars alle aanleiding ontnemen om langer te smalen over de aanval in 1914 en de vuistpandtheorieën van later tijd. Immers, door dit gebaar zou de ramp van 1914 verreweg worden vergoed, door de weldaad van het vernietigen der wandaad van 1839.

Baron Beyens over de Vlaamse beweging.

Men schrijft ons:

Er is in de N. R. C. reeds een en ander medegedeeld uit het laatste artikel van baron Beyens in de Revue des Deux Mondes (nummer van 1 juli), dat handelt over de toekomst van België. Men weet reeds, dat die Belgische oud-minister van buitenlandse zaken bij de vrede de Belgische traktaten van 1831 en 1839 – bij het sluiten waarvan ook Holland partij was – wil doen vervallen verklaren. Nu de Revue zelf Nederland bereikt heeft, blijkt het, dat slechts het kleinste gedeelte van het artikel over de onzijdigheid handelt; de bespreking der Belgische taalkwestie vormt er eigenlijk de hoofdinhoud van.

Die bespreking is zeer welwillend van toon: de passieve flaminganten worden zeer geprezen om hun vaderlandsliefde en om hun

bewondering voor Frankrijk; op elke bladzijde worden er woorden aangebracht uit de passieve protesten tot de Duitse gouverneur-generaal te Brussel of tot de rijkskanselier gericht: het activisme wordt voorgesteld als niets te maken hebbend met de werkelijke Vlaamse gezindheid, waarvoor Baron Beyens herhaaldelijk zijn sympathie betuigt.

Maar wat wordt er op die toon gezegd?

Het doel der Vlaamsgezindheid – baron Beyens heet dit doel volkomen in harmonie met het Belgisch nationalisme – wordt als volgt omschreven: "de bloei van de moedertaal in het Vlaamse land en haar aanpassing aan de bestuurlijke en rechterlijke organisatie." Volgens Beyens is het dit wat de Vlamingen onder de naam van "culturele autonomie" verlangen.

Duidelijk is het zeker niet! De "culturele autonomie" van Camille Huysmans, die onder die leuze de inrichting van een zelfstandig bestuurslichaam ter bevordering van de Nederlandse beschaving in Vlaams België voorstond, wordt door baron Beyens samengebracht en vermengd met de "bestuurlijke aanpassing" van Frans van Cauwelaert, die met dit nieuwe woord niets anders dan de toepassing eist van het beginsel "in Vlaanderen Vlaams!" Beyens gebruikt de twee uitdrukkingen: houdt de twee geheel verschillende dingen voor een en hetzelfde programma en schrijft zelf een volstrekt onbegrijpelijke zin: want wat is inderdaad "de aanpassing van de moedertaal aan de bestuurlijke organisatie"? ("l'adaptation de la langue maternelle – of de la culture de la langue maternelle" – à toute l'organisation administrative").

Maar laat ons verder onderzoeken. Wellicht is de oud-minister het toch eens met de kern van het programma van de passieve

flaminganten al heeft hij nog niet zeer ver gebracht in het begrijpen en gebruiken van de Vlaamse leuzen.

Dit verder onderzoek valt echter lelijk tegen: Beyens verzet zich tegen de vervlaamsing der Gentse hogeschool: ook tegen die vervlaamsing voor na de vrede, die door alle passieve Vlamingen binnen of buiten het bezette gebied wordt geëist; de inrichting van Vlaamse legereenheden wordt door hem bestreden en de tweetaligheid in Vlaanderen blijft voor hem het hoogste ideaal.

Hij eindigt zijn artikel met de wens, dat de flaminganten, nu ze alles gaan krijgen wat ze verlangen, zouden ophouden met de franskiljons aan te vallen.

In baron Beyens' studie blijkt weer eens duidelijk hoe door zekere Belgische nationalisten de uitlatingen van de passieve Vlamingen misbruikt worden en aangehaald met een doel dat voor die loyale flaminganten zelfs de grootste desillusie zou zijn.

De passieve flaminganten, die buiten het bezette gebied verblijven, zullen zelf wel protesteren tegen dit misbruik; de passieven uit het bezette gebied hebben het eigenlijk reeds op voorhand gedaan waar zij, naar vrij België meldt, in hun orgaan De Vlaamse Leeuw – een in het geheim verspreid blaadje – met misprijzen alle solidariteit tussen hun politiek en de politiek van het Belgisch Dagblad afwijzen.

15 augustus 1918

Volgens een Nauen-bericht, schrijft Mourey, uitgever van de XXe Siècle woordelijk in zijn blad: "een Belgisch offensief moet in de eerste plaats tot doel hebben, zoveel Vlamingen als maar mogelijk is om te brengen. Er moet naar worden gestreefd, het kwantitatieve evenwicht tussen de rassen te bewerkstelligen en alle elementen te vernietigen, die na de oorlog verwarring zouden kunnen stichten."

16 augustus 1918

En Nauenbericht meldt, dat het centrale Vlaamse persbureau te Brussel niets wil weten van de Belgische parlementaire commissie, die te Havre ter regeling van de talenkwestie in België werd samengesteld. Het bureau zegt: in de genoemde commissie zitten naast vijf Walen, die in de zaak, waar het om draait, niets in te brengen hebben, zes politici, die in Vlaanderen tot kamerlid werden gekozen. Hoeveel de meeste van deze heren voor de rechtmatige eisen van het Vlaamse volk over hebben, blijkt voldoende uit hun vroegere houding in de kamer. Theodor stemde tegen het wetsontwerp, dat als onderwijstaal op de volksscholen van de Vlaamse gemeenten het Nederlands, op die in de Waalse het Frans aanwees. Devèze onthield zich bij die gelegenheid van stemmen, daar hem volgens zijn eigen woorden het ontwerp "overdreven" voorkwam. Buysse en Pecher stemden tegen het door de Vlaamse kamergroep ingediende wetsontwerp, volgens hetwelk het leger in Vlaamse en Waalse eenheden zou worden verdeeld. Zij zijn er derhalve verantwoordelijk voor, dat thans Vlaamse soldaten onder vreemde aanvoering de dood worden ingestuurd, terwijl zelfs de koloniale groepen der entente in hun eigen taal worden gecommandeerd. De vorming van een parlementaire commissie tot onderzoek van de talenkwestie, een commissie, waarin van de 11 leden negen anti Vlaams zijn, voelen alle bewuste Vlamingen als een hoon, het Vlaamse volksgevoel aangedaan.

Men schrijft ons:

De bewering van Nauen in het bericht in het ochtendblad van de N. R. C. van donderdag, als zou de directeur van de XXe Siècle, het te Parijs verschijnende Belgische blad, in zijn krant geschreven hebben, dat een Belgisch offensief in de eerste plaats tot doel moet hebben, zoveel Vlamingen als maar mogelijk is om te brengen, teneinde

evenwicht tussen de rassen te bewerkstelligen – lijkt of geheel verzonnen of foutief overgebracht.

Zoals ze daar staan, zijn deze woorden nonsens. Want men onderneemt toch geen offensief met zijn eigen soldaten, om deze soldaten om te brengen – er zijn 80% Vlamingen in het Belgisch leger – en de vijand te laten triomferen ... Bovendien zal al wie genoemd blad geregeld leest, wat er hem ook in tegen de borst stuit, moeten getuigen, dat het iets dergelijks niet kan gedrukt hebben: de XXe Siècle beweert de Vlamingen niet ongenegen te zijn – ze had voor de oorlog haar talrijkste abonnees in Vlaanderen; ze is nu alleen gebeten op de activisten en hun aanhang, – wat een verschil uitmaakt. Ook zou de Belgische censuur zulke woorden niet toegelaten hebben: allerminst in de XXe Siècle, waartegen zij in de laatste tijd zeer streng te werk gaat; het blad, dat eens een steun was voor de Belgische regering, is nu verwoed antiregeringsgezind geworden.

Er moet hier een seinvergissing hebben plaatsgegrepen. Zelfs de naam van de directeur van het blad, die Neuray, wordt verkeerd opgegeven als Neurcy. Indien in plaats van "Vlamingen" het woord "Duitsers" kwam te staan, dan kreeg de gemelde verklaring een zin geheel in de geest van de XXe Siècle.

18 augustus 1918

België en het zelfbeschikkingsrecht.

Over dit onderwerp schrijft Gabriël Opdebeek in Vrij België een artikel, waar wij het volgende aan ontlennen:

Beschouwen wij het vraagstuk in zijn kern, dan zien we de zuiverste toepassing van het zelfbeschikkingsrecht in het plebisciet, waaraan de gehele bevolking, op grondslag van het algemeen stemrecht, deelneemt. Scherper kan de eis niet worden doorgedreven. We

hebben dus te onderzoeken of wij op deze grondslag de volledige verwezenlijking van het programma der Vlaamse Beweging kunnen verkrijgen. We menen hierop negatief te moeten antwoorden. En wel om de volgende redenen:

Ons volk, in de brede lagen der massa heeft verleerd Vlaams te voelen tengevolge van een kunstmatige verbastering. Onze tegenstanders, die voor deze toestand grotendeels aansprakelijk zijn, redeneren met een klaarblijkelijke sofistiek aldus: "vermits deze beweging geen weerklank vindt bij de massa, beantwoordt ze niet aan haar levensbehoeften, dus hebben de flaminganten ongelijk zo zij de vervlaamsing van Vlaanderen voorstaan."

Deze drogreden is al te doorzichtig. Eerst heeft men de eigendommelelijke energieën in België door de verfransing lamgelegd en als dan de massa tot een droeve morele degeneratie is ingezonken, gaat men haar deze als een deugd aanrekenen! Met deze zinloze theorieën moet eens en voor goed gebroken worden. Men heeft toch geen Vlaamse Beweging in het leven geroepen, gelijk men een muziekanfare sticht: ze beantwoordt wel degelijk aan de diepste wezenlijkheid van ons volk, en aan zijn noden; hetwelk men veilig aan de traditie kan toetsen.

Wordt ons volk dus, in de toestand van halfslachtigheid, waarin het zich nog steeds bevindt, tot het uitspreken van zijn nationaal bewustzijn geroepen, dan kunnen wij deze uitspraak niet als een zuivere beschouwen. We dienen ze te verwerpen. Een nationale groep, waarvan de meerderheid vooralsnog zichzelf niet is en een groot aantal niet eens lezen noch schrijven kan, mag men geen instrument in de handen geven, waarmee het zich maar al te gemakkelijk zou kunnen kwetsen. De meest voortvarende flamingant zal met ons hierin akkoord gaan. Waarom zouden wij aan Vlaamse Beweging doen, zo het niet was om ons volk tot ontwakken en

bewustwording te brengen? Ons werk is waarlijk geen uiting van dilettantisme, maar een harde noodzaak. Over zichzelf te beschikken is een te belangrijk voorrecht, opdat men het lichtzinnig, te pas en te onpas, zou aanwenden.

Kunnen wij dus geen heil in het plebisciet zien, nog minder voelen wij, voor wat Vlaanderen betreft, voor de tweede interpretatie van het zelfbeschikkingsrecht, die de uitspraak in de handen der intellectuelen legt. Steeds aan dezelfde oorzaak der verfransing is de hedendaagse armoede aan een hoger, Vlaams leven te wijten. Wij hebben niet eens een Vlaamse hogeschool. De beschaafde en bezittende standen hebben maar al te zeer de aantrekkingskracht der Latijnse cultuur ondergaan. Hun verlies voor de Vlaamse stam is echter op een paar uitzonderingen na geen winst voor Frankrijk geweest, waar hun ontaarding slechts aan een Beulemansfamilie het aanschijn heeft gegeven. Ook de democratische gedachte komt bij deze zonderlinge praktijken danig in het gedrang. Of achtten de bevoorrechte klassen de kloof tussen hen en het volk nog niet groot genoeg, zodat ze haar ten overmate gingen verbreden door het aannemen van een vreemde taal en een vreemde beschaving?

Geen lang betoog zal nodig zijn om te bewijzen dat wij aan een verfranste elite het recht op zelfbeschikking van het Vlaamse volk niet wensen toevertrouwd te zien. Het ware bij de duivel te biecht te gaan. Van deze elementen kan men slechts de bestendinging der historische tweetaligheidleugen verwachten. En daartegen zullen wij, tot het uiterste, opkomen.

Zo staan we dus voor een vraagteken. Geen van beide toepassingen van het zelfbeschikkingsrecht kunnen wij aanvaarden. Men kan daaruit opmaken, dat het stellen van een beginsel, praktisch zijn uitvoerbaarheid niet bewijst.

De verstandigste weg om uit de moeilijkheden te komen, lijkt ons nog steeds langs de oude, beproefde banen te leiden, dus hoeden wij ons voor een internationalisering van het Vlaamse vraagstuk. Laten wij het zo trouw mogelijk als een binnenlandse aangelegenheid bewaren.

Een eerste experiment tot zijn internationalisering is reeds deerlijk mislukt. Het werd door de activisten beproefd, met het gevolg, dat zij in de armen van de Duitse junkers vielen! Wij kunnen ons onmogelijk indenken dat de vredesconferentie, waar Duitsland – en welk Duitsland dan nog! – niet als overwinnaar verschijnt, maatregelen zal bevestigen tegen de bepalingen van de Haagse conventie in, door von Tirpitz en de zijnen geïnspireerd. Arm Vlaams volk, dat zo moet worden gered!

Komt evenwel na de oorlog een organisme als de statenbond tot stand, – en wie van ons ziet daarnaar niet hoopvol uit? – Dan zou België, als integrerend deel daarvan, zich ook aan zijn bepalingen moeten onderwerpen. En waar het zelfbeschikkingsrecht een der meest essentiële beginselen dient te zijn, waarop de bond gevestigd is, zal ons land zich er niet aan kunnen onttrekken. Dus, komen we voor dezelfde moeilijkheden te staan!

We voelen ons niet geroepen de definitieve oplossing van het lastige vraagstuk aan te geven. Het enige wat we kunnen doen, is ons bescheiden deel ertoe bijdragen om het probleem zo alzijdig mogelijk te belichten.

20 augustus 1918

De Frankfurter Zeitung ontvangt van Vlaamse zijde een mededeling, waarin wordt verteld dat zich aan het Belgische front een Vlaamse frontpartij heeft gevormd, die duizenden Vlaamse geestelijken,

ziekendragers en soldaten telt. Onlangs zijn enige soldaten als gevolmachtigden der Vlaamse frontpartij naar het bezette gebied gekomen om "het Vlaamse volk uitvoerig en zonder terughoudendheid van de toestand aan het Vlaamse front in kennis te stellen en tevens de blijde boodschap over te brengen dat van nu af aan het Vlaamse IJzerleger, samen met het activisme in het bezette land, één enkel en onverbreekbaar blok vormt."

De georganiseerde arbeid der Vlaamse frontpartij is de 11e juli 1917 begonnen met een open brief aan koning Albert om recht voor het Vlaamse volk te eisen. Nadat ook een tweede brief aan de koning onbeantwoord was gebleven, werd in december 1917 een brief aan de geallieerde regeringen gericht, alsmede aan kardinaal Mercier, waarin de Belgische staatsinrichting voor de Vlamingen noodlottig werd genoemd en de door de Duitse bezetting ingevoerde bestuurlijke scheiding werd goedgekeurd.

Aan het slot van de mededeling wordt gewag gemaakt van Vlaamse betogingen aan het front en in de straten van De Panne.

Het ochtendblad van donderdag jongstleden bevatte een draadloos telegram uit Duitsland, dat er erg ongeloofwaardig uitzag, al was het onmogelijk, nauwkeurig aan te wijzen, hoe het bericht in deze vorm in de wereld kwam. In ons blad werd al op het ongerijmde gewezen, dat de XXe Siècle zou hebben geschreven, dat bij een Belgisch offensief zoveel mogelijk Vlamingen de dood moesten vinden. Een officieel telegram uit Havre, door onze correspondent daar ter stede verzonden, spreekt het ten overvloede tegen. Deze tegenspraak richt zich echter maar ten halve tegen ons bericht, omdat het loochent, dat, gelijk in het Duitse werd beweerd, de XXe Siècle het officiële orgaan van de Belgische regering is – een nadere omschrijving van het blad, die wij weglieten. Het telegram met Havre behelst, dat de Belgische regering geen rechtstreekse betrekkingen met de pers

onderhoudt, maar licht niet in, hoe de dienst van Nauen aan zijn zogenaamde aanhaling kwam. Terecht noemt het de daarin vervatte stelling geen weerlegging te behoeven.